RUCH PRAWNICZY, EKONOMICZNY I SOCJOLOGICZNY
Rok XLIX — Zeszyt 4 — 1987

GEORGES KELLENS

OCHRONA PRAWNA MŁODZIEŻY W BELGII

Choć Belgia jest krajem niepodległym od 1830 r., obowiązujący w tym kraju Kodeks Cywilny i Kodeks Postępowania Karnego to ciągle jeszcze Kodeksy Napoleońskie z lat 1804 i 1808; do 1867 r. obowiązywał ponadto francuski Kodeks Karny. Tradycja francuska jest więc wciąż obecna w wielu dziedzinach belgijskiego prawa, głównie prawa cywilnego i karnego. Nowe orientacje prawne i gałęzie wykształcone pod wpływem najróżniejszych tendencji zostały więc zaszczepione na starym pniu. Taka też sytuacja zaistniała w odniesieniu do regulacji ochrony młodzieży; unormowania te włączone zostały do różnych dziedzin prawa, zwłaszcza zaś do prawa cywilnego i karnego, przekształcając głęboko filozofię i stosowanie dotychczasowych przepisów. Nieodzowne więc wydaje się prześledzenie, choćby najbardziej skrótowe, ewolucji prawa regulującego stosunki rodzinne i prawa młodzieży na terytorium obecnej Belgii od XVIII w.

Zgodnie z sugestią prof. Simone Huynen, zawartą w jej podręczniku (1979), rozróżniamy dwa punkty widzenia omawianego zagadnienia: cywilny i karny.

Jeżeli chodzi o aspekt cywilny, punktem wyjścia jest bardzo szeroki zakres władzy ojcowskiej. Teoretycznie, w społeczeństwach antycznych władza ojcowska była nieograniczona, zarówno co do czasu trwania, jak i co do konsekwencji — ponieważ oparta była na podstawach religijnych. Stopniowe ograniczenie władzy ojcowskiej wynikało z podwójnej idei: prawa dziecka do życia (przynajmniej życiem danym mu przez Boga) oraz z uprawnień Państwa gwarantującego dobro powszechne.

Pierwszym sposobem ograniczania był nadzór nad stosowaniem władzy ojcowskiej. Sądy wyzwalały spod niej dzieci maltretowane i sprowadzane na złe drogi, dzieci którym ojcowie odmawiali utrzymania. Rewolucja francuska ustaliła granicę pełnoletności i wprowadziła ideę, że władza ojcowska nie jest prawem lecz instytucją, której wykonywanie może być ograniczone przez sąd również przed osiągnięciem przez dzieci pełnoletności. Już w 1889 r. belgijski minister sprawiedliwości Jules Lejeune przedstawił projekt ustawy o pozbawieniu władzy rodzicielskiej, jednakże nie został on przyjęty.

Innym aspektem ograniczeń władzy ojcowskiej było ograniczenie jednego z jej atrybutów, mianowicie prawa karcenia. Technicznie biorąc, prawo do karania stało się dla rodziców prawem do wezwania pomocy sędziego wówczas, kiedy ich dzieci wyłamały się spod kontroli. Stąd, aż do 1912 r., zgodnie z Kodeksem Napoleona, ojcowie w Belgii mogli żądać, aby dzieci wtrącono do więzienia na miesiąc — bez żadnej kontroli sądowej, jeżeli dziecko nie miało ukończonych 16 lat, a na sześć miesięcy — po ukończeniu przez nie 16 lat, lecz przed osiągnięciem pełnoletności, jednakże pozostawało ono wówczas pod nadzorem sędziego. Prawo o ochronie dzieci z 1912 r. zniosło wspomniane prawo ojca, zastępując je możliwością postawienia dziecka przed sądem dla nieletnich pod zarzutem obrazy władzy rodzicielskiej.

Co do karnego aspektu omawianego zagadnienia, prześledzić należy problem rodziców nadużywających władzy rodzicielskiej oraz status nieletnich przestępców.

Instytucja pozbawienia władzy rodzicielskiej nie była uwzględniona w Kodeksie Cywilnym, jednakże od 1810 r. przewidziana była jako kara dodatkowa, którą Sąd obowiązany był stosować w przypadku skazania rodziców za przestępstwa seksualne przeciwko dzieciom. Utrata tej władzy była trwała, ale ograniczała się tylko do tego dziecka, względem którego popełniono przestępstwo. Taka sama kara dodatkowa ustanowiona została w 1888 r. w stosunku do rodziców zmuszających swoje dzieci do prac niebezpiecznych, względnie prac przekraczających ich siły.

Prawo rzymskie ustalało wiek odpowiedzialności karnej w sposób progresywny. *Infans* (dziecko w wieku poniżej 7 lat) nie było odpowiedzialne; dziecko przed wiekiem dojrzewania (w wieku poniżej 14 lat) było albo *proximus infantiae* i jako takie uznawane za *doli incapax*, chyba że działało z *malitia,* która wówczas *supplet aetatem.* Dziecko *proximus pubertati* (10 - 14) było zasadniczo, tj. w braku dowodu przeciwnego, uważane za *doli capax* jak dorosły. Dziecko czternastoletnie, które osiągnęło już dojrzałość, było traktowane jak dorosły, jednakże karane było łagodniej. We współczesnych rozważaniach na temat prawa dotyczącego nieletnich zaznacza się pewien nawrót do starych koncepcji o progresywnie określonym wieku odpowiedzialności karnej. Obecnie bowiem prawo ustala wiek, w którym nagle — o godzinie 12 w nocy — dziecko staje się dorosłym; jest to dziedzictwo francuskiego Kodeksu Karnego z 1791 r., który wprowadził pojęcie działania bez rozeznania. W procesie karnym sądy przysięgłych miały obowiązek badania, czy oskarżony w wieku poniżej 16 lat działał bez rozeznania, czy z rozeznaniem: w pierwszym przypadku był zwalniany, w drugim skazywany, lecz orzekano wówczas karę niższą, jak wobec osoby „usprawiedliwionej".

Rozeznanie definiowano nie jako świadomość czynu, lecz jako świadomość możliwych konsekwencji czynu, tak cywilnych, jak i karnych. Była to dość sztuczna konstrukcja prowadząca do częstego skazywania

na krótkie kary więzienia. Od 1808 r. uniewinnione dzieci mogły być odsyłane do szpitala — jako żebracy, albo nawet do więzienia — jako włóczędzy. Jednak wzgląd na zapobieganie i wychowywanie nie był zjawiskiem nowym. Już w końcu XVII w. umieszczanie dzieci w szpitalach ogólnych i stopniowo w szpitalach specjalistycznych dla dzieci lub dla dzieci szczególnego rodzaju, stosowane było wobec dzieci zaniedbanych, żebrzących, względnie uprawiających włóczęgostwo. W 1772 r. w „Maison de Force" w Gandawie utworzono specjalny oddział zwany „szpitalem", przyjmujący dzieci biedaków i bezrobotnych skazanych na domy poprawcze, zapewniający dzieciom pewien rodzaj wychowania. Cały omawiany obecnie proces poszerzenia formalnej kontroli społecznej nad dziećmi najpełniej zbadany został przez Pierre'a a Lascoumesa (1977), który wykazał, że każda instytucja prawna prowadziła do wykształcenia się innych, sama zaś nie zanikała; wywoływało to rakotwórczy proces „szczeporodności".

Przedstawione zabiegi w dziedzinie zapobiegania i wychowywania zawierały zalążek szczególnego statusu dzieci, uważanych nie za dorosłych W miniaturze, lecz za istoty odrębnego rodzaju.

Ten główny nurt nowoczesnego prawodawstwa rozwinął się szczególnie mocno w koncepcjach karnistycznych, które doprowadziły do uchwalenia ustawy „Carton de Wiart" z 15 maja 1912 r. Ustawa ta stała się jednym z wybitnych osiągnięć ruchu Obrony Społecznej. Inspirowała ona w dużym stopniu politykę kryminalną w krajach europejskich, jak i pozaeuropejskich w XX w. (Ancel, 1985). Spowodowała np. wewnętrzny konflikt między dwoma rodzajami logiki w systemie karnym: pierwszym — zorientowanym na winę i odpowiedzialność, drugim — biorącym pod uwagę niebezpieczeństwo uzasadniające użycie „środków" zbliżonych do „kary" (Kellens, 1982).

Ustawa z 1912 r. podzielona była na trzy części. Część pierwsza dotyczyła pozbawienia władzy rodzicielskiej. Nie zmieniając niczego ani W postanowieniach o nadzorze sądowym nad rodzicami, ani też w przepisach o pozbawieniu władzy rodzicielskiej jako karze dodatkowej, ustawa z 1912 r. wprowadziła pozbawienie władzy rodzicielskiej jako środek ochrony przeciwko rodzicom poważnie nadużywającym swej władzy W stosunku do dzieci. Sądem decydującym był sąd cywilny, orzekający na żądanie prokuratora. Decyzja sądu mogła dotyczyć jedynie niektórych dzieci i niektórych tylko uprawnień rodziców. Dla zastąpienia rodziców pozbawionych władzy należało wyznaczyć opiekuna („protuteur"). Ponieważ jednak niewielu było chętnych do przyjęcia tej funkcji, dzieci ostatecznie były poddane nadzorowi prokuratora. Stąd ich popularna nazwa: dzieci prokuratorskie („enfants du Procureur").

Druga część ustawy z 1912 r. dotyczyła nieletnich przestępców. Sędzia „w nowym stylu", „sędzia dla dzieci" („juge des enfants") skupiał wiele kompetencji i miał stać się prawdziwym „dziecięciem" sędzią kar-

nym orzekającym w sprawach przestępczości nieletnich. Wiek odpowiedzialności karnej ustalono na 16 lat. Poniżej tej granicy zniknąć winny zarówno pojęcie rozeznania, jak i nawet pojęcie przestępstwa. Dziecko, które nie ukończyło 18 lat nie popełnia przestępstwa, lecz jedynie „czyn określony jako przestępstwo", to znaczy czyn, który byłby przestępstwem, gdyby popełnił go człowiek dorosły. Granica 16 lat nie była jedyną granicą wieku odpowiedzialności karnej; interwencja „sędziego dla dzieci" była możliwa od początku okresu obowiązkowego uczęszczania dziecka do szkoły — w przypadku jego wagarowania oraz mogła być podjęta do ukończenia przez dziecko 18 lat — w przypadku włóczęgostwa, żebractwa i w przypadku skargi rodziców. Względem takich dzieci stosowane mogły być tylko środki opiekuńcze i wychowawcze („mesures de garde, d'éducation et de preservation"). Ich wybór należał do decyzji sędziego; wyznaczał on nawet subsydium za opiekuństwo. Sędzia mógł zmienić swoją decyzję w każdym czasie, zgodnie z dobrem dziecka. Decyzje te rejestrowane były jedynie w specjalnej kartotece.

Ten nowy rodzaj „aktywnego sędziego" wymagał pomocników w wykonywaniu różnych obowiązków z zakresu informowania i nadzoru. Na początku funkcje takie sprawowali tylko ochotnicy, lecz od 1949 r. przy „sądach dla dzieci" pojawiła się służba socjalna z prawdziwego zdarzenia.

Trzecia część ustawy z 1912 r. dotyczyła prawa karnego mającego na celu ochronę dzieci: sądy karne winny zwracać baczniejszą uwagę na młode ofiary aktów przestępczych. Ustawa zaostrzała karalność za różne przestępstwa oraz ustanawiała nowe ich typy, np. przestępstwo niealimentacji.

Praktyka stosowania ustawy z 1912 r. przygotowała grunt dla aktualnej ustawy uchwalonej w roku 1965 r. Praktyka ta szła w następujących kierunkach:

Po pierwsze, rozszerzone zostały na różne sposoby kompetencje „sędziego dla dzieci". Było to możliwe dzięki szerszej interpretacji pojęcia włóczęgostwa i objęcia nim ucieczek dzieci z domu. Sędzia był w tym zakresie kompetentny aż do ukończenia przez dziecko 18 lat. Podobnie rodzice byli zachęcani do składania skarg na dzieci naruszające prawo, do ukończenia przez nie 18 lat, co pozwalało unikać pociągnięcia dzieci do odpowiedzialności karnej, a sędziemu, korzystającemu z pretekstu orzekania w sprawach lekkich wykroczeń, dawało to możliwość interweniowania w przypadku dzieci potrzebujących opieki i ochrony;

Po drugie, przed powzięciem ostatecznej decyzji, sędzia zlecał odpowiedniemu zespołowi socjalnemu obserwację młodocianego. Prawo dopuszczało takie działanie, choć ustawodawca nie położył na nie nacisku;

Po trzecie, urzędy prokuratorskie wykorzystywały swe szerokie uprawnienia dla podejmowania działań spoza katalogu środków przymusu (np. pomocy dla rodziny w indywidualnych przypadkach).

Wskazane wyżej różne kierunki wykonawcze, a także fakt, że „sędziowie dla dzieci" zasiadali również w sądach cywilnych rozpatrujących sprawy z elementem „zagrożenia" dla niepełnoletnich, zbiegły się z zaleceniami reprezentantów nauk humanistycznych by nie rozróżniać pomiędzy nieletnimi ofiarami i nieletnimi przestępcami („enfants du procureur" i „enfants du juge"), lecz by ujmować obie te grupy łącznie w ogólnej kategorii „dzieci zagrożonych" („enfants en danger").

Przestępczość zatem nie powinna być traktowana jako zjawisko samo w sobie, lecz jako symptom sytuacji problemowej, której ośrodkiem może być głównie dziecko lub głównie rodzice, względnie i jedni i drudzy, zaś reakcja prawna winna być oparta na analizie systemu rodzinnego i na prawidłowej ocenie wzajemnie na siebie oddziaływających czynników. Służby socjalne, podówczas już zawodowe, obstawały przy tym, aby na ten kierunek działania położyć nacisk. Ostatecznie interpretacja Deklaracji Praw Dziecka, ogłoszonej przez ONZ w roku 1959, była podstawą do przyspieszenia głosowania nad nowym aktem sankcjonującym zmiany już dokonane i zachęcającym do kolejnych.

W 1960 r. poseł Freddy Terwagne przedstawił do rozpatrzenia projekt ustawy o ochronie młodzieży, której główne zasady przyjął Minister Sprawiedliwości Pierre Vermeylen w 1963 r. Ministrowi udało się przyspieszyć prace w parlamencie i nowa ustawa została uchwalona 8 kwietnia 1965 r.

Pierwszą zasadą nowej ustawy było stwierdzenie, że prawidłowa ochrona młodzieży wymaga więcej niż podejścia „terapeutycznego". Pierwszeństwo winny mieć środki zapobiegawcze, głównie — prewencja ogólna zorientowana na całą młodą generację. Na drugim miejscu była zasada zawarta w Deklaracji Narodów Zjednoczonych, kładąca nacisk na dobro dziecka i jego prawo do harmonijnego rozwoju. W konsekwencji (zasada trzecia) środkiem ciężkości prawa miało być „dziecko zagrożone", nie zaś „dziecko-przestępca".

Czwarta zasada: gdy dla ochrony młodzieży konieczne są środki indywidualne, ochrona młodzieży realizowana przez państwo powinna mieć charakter pomocniczy. Najbardziej naturalnym procesem są działania rodziców, państwo zaś nie może ich w tym wyręczać (zastępować), jeżeli ład społeczny nie jest zagrożony.

Piąta zasada: środki które należy zastosować mogą być, jak poprzednio, nakazane przez państwo, mogą jednak być również przedmiotem dyskusji i uzgodnień w ramach współdziałania zainteresowanych osób i instytucji opieki społecznej, tj. Komitetu Ochrony Młodzieży („comité de protection de la jeunesse"), który ma niewiele wspólnego z aparatem wymiaru sprawiedliwości.

Szósta zasada: każda sytuacja, w której przymusowa interwencja jest konieczna, należy do właściwości organów sądowych, tj. Sądu dla Nieletnich („tribunal de la jeunesse"), ustanowionego w miejsce dotychcza-

sowego Sędziego dla Dzieci i posiadającego szersze niż poprzednik kompetencje (może on między innymi stosować środki wobec rodziców lub dzieci; może zmodyfikować cywilnoprawną pozycję małoletnich np. przez usamodzielnienie lub adopcję oraz rozstrzygać konflikty między rodzicami, albo rodzicami i dziećmi).

Siódma zasada: ochrona społeczna i prawna uzupełniają się i stąd niezbędna jest współpraca obu sektorów, podporządkowanych zresztą temu samemu Departamentowi Sprawiedliwości i tej samej administracji urzędowi pod nazwą „Office de protection de la jeunesse".

Ósma zasada: w sprawach wyłącznie administracyjnych kompetencje organów sądowych przekazane są administracji (np. subsydia względnie porozumienia).

Istniejące w każdym z 26 okręgów sądowych Belgii Komitety Ochrony Młodzieży („Comité de protection de la jeunesse") interweniują wówczas, gdy zdrowie, bezpieczeństwo albo moralność nieletniego są zagrożone (przez jego własne postępowanie lub też przez postępowanie osób ze środowiska, w którym żyje), względnie jeżeli osoby, pod których pieczą nieletni pozostaje stwarzają zagrożenia dla procesu wychowawczego. Środki, które mają być zastosowane, muszą być zaakceptowane przez zainteresowane osoby. Komitet Ochrony Młodzieży jest organem wykonawczym reprezentatywnym dla wszelkich organizacji, których działalność dotyczy młodzieży, a pomoc praktyczna („assistance educative") oświadczona jest przez pracowników socjalnych („délégués permanents") wspomaganych przez ochotników.

Prócz wskazanych wyżej zadań indywidualnych, Komitety spełniają ogólną funkcję ujawniania wszelkich sytuacji mogących fizycznie lub moralnie zagrozić młodzieży, jak również funkcję pobudzania, orientowania i koordynowania wszystkich inicjatyw sprzyjających ochronie młodzieży. W każdym z 26 sądowych okręgów Belgii działa również Sąd dla Nieletnich („tribunal de la jeunesse"), podzielony na wydziały w obsadzie jednego sędziego, pracownika prokuratury i urzędnika sądowego. W przesłuchaniach przygotowawczych, w sprawach w których mają zastosowane być rygory, sędzia odbywa posiedzenia poza salą rozpraw i tylko w obecności swego urzędnika. W okręgach mało zaludnionych, sędzia dla nieletnich może również orzekać w innych sprawach.

Ogólnie mówiąc, sędzia dla nieletnich orzeka w trzech rodzajach spraw.

Pierwszy stanowią sprawy cywilne: spory między ojcem i matką dotyczące wykonywania władzy rodzicielskiej; spory dotyczące zgody na małżeństwo; usamodzielnienie; adopcja etc. Ustawa z 1965 roku nie doprowadziła do ujednolicenia właściwości organów sądowych w sprawach cywilnych dotyczących młodocianych. W pewnych dziedzinach (np. co do środków wyjątkowych podczas albo poza rozwodem) mogą orzekać inni sędziowie.

Do drugiego rodzaju spraw należą postępowania przeciwko rodzicom podejmowane nie w celu karania ich lecz w celu zadecydowania o przymusowej pomocy socjalnej („assistance educative"), w celu ustanowienia nadzoru nad sposobem dysponowania dochodami rodziny, lub prowadzące do pozbawienia władzy rodzicielskiej. Ten ostatni środek nie był przewidziany w projekcie ustawy, gdzie główny nacisk kładziono na prewencję i priorytety dla rodziny. Pojawił się jednak w ostatniej fazie prac parlamentarnych i ujęty został na tyle elastycznie, na ile było to możliwe.

Trzeci rodzaj spraw dotyczy samych nieletnich, w związku z najróżniejszymi zachowaniami i sytuacjami, w których się znaleźli. Skargi rodziców dotyczące złego sprawowania czy niezdyscyplinowania sporadycznego albo stałego uprawiania żebractwa i włóczęgostwa, popełniania czynów określonych jako przestępstwa („faits qualifiés infraction"), jak również ogólny przepis o zagrożonym nieletnim umożliwiają prokuratorowi zwrócenie się do sądu dla nieletnich z wnioskiem o podjęcie odpowiednich kroków dla ochrony zdrowia, bezpieczeństwa i moralności nieletnich. Sędzia dla nieletnich jest właściwy w sprawach nieletnich, którzy nie ukończyli 18 lat — jeżeli zarzut wynika ze skargi rodziców, włóczęgostwa lub innego naruszenia prawa oraz w sprawach młodocianych do lat 21 (obecny wiek pełnoletności w sprawach cywilnych w Belgii) — jeżeli zarzut dotyczy jedynie zagrożenia nieletniego.

Niezależnie od treści zarzutu sędzia stosuje wobec nieletniego wyłącznie środki opiekuńcze i wychowawcze („mesures de garde, de préservation et d'éducation"); może jednak z ich orzeczenia zrezygnować. Do środków takich należy upomnienie, które może być połączone z oddaniem dziecka pod dozór rodziców, oddanie dziecka pod dozór opiekuna społecznego z ewentualnym nałożeniem innych ograniczeń, a także umieszczenie dziecka w instytucji prywatnej z równoczesnym dozorem opiekuna społecznego, wreszcie powierzenie dziecka zespołowi instytucji państwowych, których działalność polega na obserwacji oraz nadzorowanym wychowaniu nieletniego. Jeśli jednak na nieletnim ciąży zarzut popełnienia przestępstwa, możliwe są także inne rozwiązania.

Po pierwsze, jeżeli sąd dla nieletnich uzna, że orzeczenie środka wychowawczego lub poprawczego byłoby niewystarczające i jeżeli nieletni w chwili popełnienia przestępstwa jest w wieku od 16 lat do 18, sąd może prosić prokuratora o postawienie nieletniego w stan oskarżenia przed sądem dla dorosłych. Zanim jednak to nastąpi, konieczne jest dokładne zbadanie osobowości i rodziny nieletniego przez biegłych.

Po drugie, jeżeli młodociany popełni przestępstwo drogowe po ukończeniu 16 lat, odpowiada za nie jak dorosły. Sąd może jednak zastosować poprzednio omówione postępowanie („dessaisissement") w odwrotnej kolejności i prosić prokuratora o ewentualne skierowanie sprawy do sądu dla nieletnich.

Po trzecie, jeżeli czyn popełniony przez nieletniego uznany byłby za

zbrodnię, gdyby popełniła go osoba pełnoletnia — sędzia może zadecydować o ponownym zbadaniu sprawy, zanim nieletni stanie się pełnoletni i może ewentualnie oddać go do dyspozycji rządu („mettre a la disposition du gouvernement") do czasu ukończenia przez sprawcę 25 lat. Powyższe postanowienie ustawy pozwalające Ministrowi Sprawiedliwości posłać młodocianego do więzienia, jest jednym z najbardziej krytykowanych rozwiązań „ustawy Vermeyen'a". Takie samo postępowanie podjąć może sędzia wobec nieletnich pod nadzorem w wieku do lat 21, niezależnie od treści pierwotnego zarzutu, jeśli nie przestają oni prowadzić życia rozwiązłego lub niebezpiecznego. Wówczas już sąd dla nieletnich nie jest dla nich właściwy.

Sąd dla nieletnich przestaje być właściwy także w wypadku decyzji sędziego o skierowaniu nieletniego do placówki psychiatrycznej ze względu na jego stan psychiczny.

Ogólnie biorąc, postępowanie przed sądem dla nieletnich, jeżeli oskarżyciel publiczny zażąda zastosowania określonego środka w stosunku do rodziców albo do dzieci, jest podzielone na dwa etapy. Pierwszy poświęcony jest wstępnym dochodzeniom w celu skompletowania akt i poznania młodocianego oraz jego rodziny, drugi — to rozprawa sądowa.

Jedną ze słabości obecnego uregulowania jest skoncentrowanie uprawnień płynących z prawa do obrony na etapie procesowym. Udział obrońcy podczas wstępnych przesłuchań jest wyeliminowany. Obecnie na etapie tym sędzia może nie tylko zastosować tymczasowo wszystkie środki dostępne w toku rozprawy sądowej (za wyjątkiem nagany), lecz może nawet — jeśli niemożliwe jest znalezienie instytucji czy osoby mogącej bezzwłocznie zapewnić nieletniemu dom, aby inne środki nie musiały być zastosowane — zadecydować o tymczasowym umieszczeniu nieletniego w areszcie na czas nie dłuższy niż 15 dni i w izolacji od dorosłych penitencjariuszy.

Możliwość stosowania aresztu wobec osoby nieletniej, nawet krótkoterminowego i objętego specjalnym reżimem, jest również ostro krytykowana, ponieważ w ustawie nie określono minimalnego wieku nieletniego upoważniającego dla podjęcia takiej decyzji i wielu sędziów interpretowało tę możliwość (jedyną, która zezwalała na szybką reakcję karną w stosunku do zachowania przestępczego) jako pozwalającą im na stosowanie aresztu ze względów bezpieczeństwa (van de Kerchove). Jak wszędzie na świecie, również w Belgii izolowanie młodych ludzi znajduje się w centrum polemiki.

Przedstawienie ogólnego zarysu belgijskiego prawa ochrony młodzieży nie wymaga podania wielu szczegółów co do karnej ochrony nieletnich. Wyjątek stanowi rozróżnienie, wprowadzone ustawą z 1965 r., między heteroseksualizmem, dozwolonym od lat 16 i homoseksualizmem, dozwolonym od lat 18. Podstawą tego zróżnicowania było przekonanie,

że homoseksualizm jest dewiacją i uprawiany poniżej pewnego wieku mógłby całe życie seksualne młodego człowieka skierować ku perwersji. Emerytowany Prokurator Generalny przy Sądzie Najwyższym Raymond Charles, który zasugerował prawodawcy przyjęcie takiego rozróżnienia, opublikował ostatnio ważną pracę, w której stwierdza, że stosowanie obostrzonej penalizacji homoseksualizmu wobec nieletniego w wieku 16 lat i wyżej, nie wydaje się znajdować uzasadnienia z naukowego punktu widzenia.

Dwadzieścia lat upłynęło od ustanowienia prawa z 1965 r. i Belgia stoi obecnie przed uchwaleniem nie jednej, a czterech nowych ustaw o ochronie młodzieży. Powodem tego jest ustawa konstytucyjna z 8 sierpnia 1980 r. ustanawiająca podział kompetencji pomiędzy państwo, trzy okręgi ekonomiczne (Flandrię, Brukselę i Walonię) i trzy wspólnoty kulturowe (francusko-, holendersko- i niemieckojęzyczną). Tym ostatnim przekazane też zostały uprawnienia co do właściwości organów sądowych w zakresie ochrony młodzieży. Jednakże delegacja kompetencji jest wyłączona „w sprawach należących do prawa cywilnego, karnego i sędziowskiego", co oczywiście nie jest łatwe do zdefiniowania.

Spory między prawnikami i wnoszenie przez ministrów szczebla centralnego i lokalnego projektów ustaw pod obrady różnych gremiów parlamentarnych (Minister Sprawiedliwości pod obrady Parlamentu a lokalni ministrowie do spraw socjalnych pod obrady Zgromadzeń Wspólnot), doprowadziły do wydania przez Radę Państwa zaleceń z 20 czerwca 1980 r.

To obszernie umotywowane zalecenie wyjaśnia, że powodem przekazania niektórych kompetencji sądowych w dziedzinie ochrony młodzieży wspólnotom lokalnym było umożliwienie każdemu obywatelowi żądania pomocy i świadczeń w jego własnym języku. Tak więc sprawy dotyczące pomocy i świadczeń należą z zasady do danej wspólnoty, podczas gdy stosowanie środków przymusu pozostaje nadal we właściwości organów sądowych Państwa.

W praktyce oznacza to, że ochrona socjalna, jak również organizacja i subsydiowanie instytucji powołanych do opieki nad dziećmi leżą w kompetencjach danej wspólnoty. Z drugiej strony, wszelkie decyzje podejmowane przez sędziów, pracowników socjalnych sądów dla nieletnich oraz przez instytucje państwowe dla nieletnich, pozostały we właściwości Państwa.

W celu należytego przygotowania się do tych zadań, poszczególne Wspólnoty zwróciły się do grup uniwersyteckich o przeprowadzenie niezbędnych badań. W szczególności, Minister do Spraw Socjalnych Wspólnoty Francuskojęzycznej zlecił nam przestudiowanie zagadnienia koordynacji i komplementarności świadczeń i instytucji współpracujących w dziedzinie ochrony młodzieży.

YOUTH PROTECTION IN BELGIUM

Summary

The author points out to the French tradition in Belgian law, especially in civil and penal law. New ideas in the civil and penal law in Belgium have deeply transformed the philosophy and enforcement of the traditional rules. The author proceeds to discuss the plan proposed by Prof. Simone Huynen showing the evolution of paternal authority over the ages. Major changes occured as a result of the French Revolution of 1789. The Napoleonic legislation modernized the parent-child relationship to a great extent. The author then explains the idea of reaching penal majority according to Roman Law and indicates the differences in the French penal code. In 1830 Belgium became an independent country and chose its own solution in the protection of youth. The author discusses the advantages and weaknesses of Belgian legislation, explaining the complex social and national set up of his country. Conflicting interests create tensions in the society, which has to choose between security and liberty, yet solutions have to be sought for and eventually found.